

**KESKI-KARJALAN
KOULUTUKSEN, OSAAMISEN JA KEHITTÄMISEN
TOIMENPIDEOHJELMA**

11.12.2007

1 MAAKUNTAKORKEAKOULUN TAVOITTEET

Pohjois-Karjalan maakuntakorkeakoulu on Pohjois-Karjalan ammattikorkeakoulun, Joensuun yliopiston ja Humanistisen ammattikorkeakoulun Joensuun yksikön sekä Pohjois-Karjalan seutukuntien yhteistyöverkosto. Toiminnan perustana on korkeakoulujen, koulutustoimijoiden ja seutukuntien välinen jatkuva vuorovaikutus ja kumppanuus.

Pohjois-Karjalan maakuntakorkeakoulu tuo korkeakoulujen osaamisen ja palvelut lähelle ja vastaa joustavasti asukkaiden, julkisen sektorin ja elinkeinoelämän koulutus-, osaamis- ja kehittämistarpeisiin yhdessä seudullisten toimijoiden kanssa.

Pohjois-Karjalan maakuntakorkeakoulu parantaa koulutuksen saatavuutta tarjoten joustavia ja helposti saavutettavia aikuiskoulutuspalveluja yhteistyössä korkeakoulujen ja seudullisten toimijoiden kanssa. Toimintaan kuuluvat myös kattavat aikuisopiskelijan neuvonta- ja ohjauspalvelut sekä elinkeinoelämän ja julkisen sektorin kehittämistoiminta.

2 KESKI-KARJALAN NYKYTILA JA TULEVAISUUDEN NÄKYMÄT

Keski-Karjalan elinkeinostrategiassa keskeiset elinkeinoelämän ulottuvuudet ovat logistiikka, teknologia-alat, hyvinvointiala, elämysalat ja luonnonvara-alat. Keski-Karjala on monipuolisen erikoisosaamisen seutukunta, jonka vahvuuksia ovat muun muassa mekaaninen puunjalostus ja metsäteollisuus, metalliteollisuus, maaseutuelinkeinot ja maaseutuosaaminen sekä rajaosaaminen.

2.1 Kuntarakenne

Keski-Karjalan seutukunnan muodostavat Kesälahden kunta, Kiteen kaupunki, Rääkkylän kunta ja Tohmajärven kunta. Värtsilän kunta liitettiin Tohmajärveen vuonna 2005. Kiteellä ja Rääkkylällä on menossa kuntaliitosselvitys. Aikataulun osalta tavoitteena on kuntaliitos 1.1.2009 lähtien.

Aloitettun Paras-lain mukaisen selvityksen tavoitteena on keskustella seutuyhteistyön tiivistämisestä ja laatia puitelain mukaiset toimeenpanosuunnitelmat kuntakohtaisesti. Seudulla on myös alkamassa seudun kuntien yhteinen sosiaali- ja terveystoimen kehittämishanke. Arvioinnin pohjalta toteutetaan palveluiden seudullinen organisointi ja uudelleenjärjestäminen vuoden 2009 aikana.

2.2 Väestö, ikärakenne ja muuttoliike

Keski-Karjala on 20 239 asukkaan (30.9.2007) seutukunta (Kitee 9 611, Kesälahti 2 605, Rääkkylä 2 759 ja Tohmajärvi 5 264). Seudun väestö on vähentynyt 201 asukkaalla vuoden 2007 aikana (Kesälahti -44, Kitee -56, Rääkkylä -19 ja Tohmajärvi -82). Koko maakunnan väkiluku on vähentynyt kuluvana vuonna kaikkiaan 773 asukasta. Väestö seudulla vanhennee. Taulukossa 1 on esitetty kuntien väestöennusteet vuoteen 2025.

Taulukko 1. Keski-Karjalan kuntien väestöennuste vuosina 2005 - 2025. Tilastokeskus 2007.

VÄESTÖENNUSTE (2007)		2005	2010	2015	2020	2025
Kesälahti:						
0 - 6 v.		156	132	126	124	122
7 - 16 v.		320	296	277	262	258
17 - 19 v.		91	96	83	76	76
20 - 64 v.		1 453	1 374	1 293	1 194	1 097
65 - 74 v.		325	359	405	466	485
75 - 84 v.		252	253	254	286	336
85 - v.		70	91	117	118	133
Yhteensä		2 667	2 601	2 555	2 526	2 507
Kitee:						
0 - 6 v.		587	482	462	455	440
7 - 16 v.		1 155	952	838	766	751
17 - 19 v.		394	358	284	262	238
20 - 64 v.		5 674	5 296	4 779	4 236	3 845
65 - 74 v.		1 070	1 163	1 390	1 616	1 563
75 - 84 v.		743	795	832	939	1 177
85 - v.		172	236	318	355	406
Yhteensä		9 795	9 282	8 903	8 629	8 420
Rääkkylä:						
0 - 6 v.		154	133	120	115	111
7 - 16 v.		304	253	225	209	201
17 - 19 v.		80	88	66	59	55
20 - 64 v.		1 580	1 409	1 260	1 123	1 014
65 - 74 v.		358	364	427	458	445
75 - 84 v.		270	256	235	255	309
85 - v.		92	101	103	105	103
Yhteensä		2 838	2 604	2 436	2 324	2 238
Tohmajärvi:						
0 - 6 v.		332	285	278	276	268
7 - 16 v.		638	552	502	465	463
17 - 19 v.		215	176	137	130	122
20 - 64 v.		3 104	2 918	2 668	2 474	2 310
65 - 74 v.		590	647	799	884	843
75 - 84 v.		440	411	408	465	599
85 - v.		127	134	164	153	176
Yhteensä		5 446	5 123	4 956	4 847	4 781

Keski-Karjalassa on tehty seutukunnalta poismuuttaneille vuosina 1976 - 1985 syntyneille nuorille tulomuuttokysely, jossa tiedusteltiin muun muassa koulutustasoa, takaisin muuttohalukkuutta ja siihen liittyviä tulevaisuuden toiveita. Paluumuutosta kiinnostuneita oli 47 prosenttia (joista Uudeltamaalta 36 % ja Pohjois-Karjalasta 25 %), mikäli itselle järjestyisi koulutusta vastaavaa työtä (48 %), kumppanille järjestyisi työtä (15 %), asuinympäristö ja asunto olisivat mieluisia (12 %) ja alueella olisi hyvät palvelut (6 %).

2.3 Työvoima

Työttömyys alueella on vähentynyt viime vuosina, mutta silti se on maan keskiarvoon verrattuna edelleen korkea. Mitä kauemmaksi keskuksista mennään, sitä suuremmalla todennäköisyydellä työttömyys kasaantuu vähemmän koulutettuun työvoimaan. Keski-Karjalan kuntien työpaikkaomavaraisuusluvut (%) ovat: 98,6 Kesälahdella, 107,2 Kiteellä, 81,5 Rääkkylässä ja 89,7 Tohmajärvellä (v. 2004). Keski-Karjalan työllisyystilannetta kuvaavat luvut on nähtävissä taulukossa 2.

Taulukko 2. Keski-Karjalan työllisyystilanne 28.9.2007. Pohjois-Karjalan TE-keskuksen työvoimaosasto.

	Työvoima (henkilöä)	Tyött.aste (%)	Työttömät yht.	Avoimet työpaikat
Kesälahti	1 111	11,1	123	7
Kitee	4 476	11,7	525	29
Rääkkylä	1 162	13,2	153	3
Tohmajärvi	2 384	14,9	356	6

2.4 Työpaikka- ja elinkeinorakenne

Keski-Karjalan työpaikat jakautuvat sektoreittain seuraavasti: valtio 5,2 prosenttia, kunta 32,6 prosenttia, yksityinen 59,4 prosenttia ja muut 2,8 prosenttia. Valtiosektorin työpaikkojen määrä on vähentynyt viime vuosikymmenen aikana lähes puolella (47,5 %), kuntasektorilla 6,7 prosenttia ja yksityisellä sektorilla 2,7 prosenttia. Työllinen työvoima jakautuu vuoden 2004 tiedon mukaan seuraavassa taulukossa esitetyllä tavalla:

Taulukko 3. Keski-Karjalan työllisen työvoiman jakaantuminen prosentteina. Tilastokeskus 2004.

	Alkutuotanto (%)	Jalostus (%)	Palvelut (%)	Tuntematon (%)
Pohjois-Karjala	8,1	25,7	63,8	2,3
Keski-Karjala	17,0	25,4	54,4	3,3
Kesälahti	18,3	30,3	48,0	3,3
Kitee	13,2	29,9	54,4	2,5
Rääkkylä	27,8	18,9	48,7	4,6
Tohmajärvi	18,6	17,1	60,2	4,0

Alueen suurimmat työllistävät toimialat ovat teollisuus, maa-, riista- ja metsätalous sekä terveydenhuolto- ja sosiaalipalvelut. Maa-, riista- ja metsätalouden työpaikkoja on paljon suhteessa kokonaistyöpaikkamäärään.

Yritysharava-hankkeessa selvitettiin yritysten henkilöstösuunnitelmia seuraavan viiden vuoden aikana. Keski-Karjalan seudun henkilöstömäärän odotettu muutos toimialoittain on esitetty seuraavassa taulukossa.

Taulukko 4. Keski-Karjalan toimialoittainen henkilöstömäärän muutos. Yritysharava-hanke & Ennako 2010 -hanke. 2006.

Henkilöstömäärä toimialoittain:	Henkilöstö nyt	Henkilöstö 5 v. kuluttua	Muutos (henkilöstö)	Muutos-%
Maa-, metsä- ja riistatalous	638	576	- 62	- 9,7
Kalatalous	1	1	0	0,0
Kaivostoiminta ja louhinta	177	189	12	6,8
Teollisuus	1 243	1 386	143	11,5
Sähkö-, kaasu- ja vesihuolto	12	12	0	0,0
Rakentaminen	285	291	6	2,1
Kauppa	420	446	26	6,2
Majoitus- ja ravitsemusala	95	102	7	7,4
Kuljetus	243	230	- 13	- 5,3
Rahoitus	80	80	0	0,0
Kiinteistö- ja liike-elämänpalvelut	370	429	59	15,9
Julkinen hallinto ja maanpuolustus	42	40	- 2	- 4,8
Koulutus	32	33	1	3,1
Terveystieteiden ja sosiaalipalvelut	127	148	21	16,5
Muut yhteiskunn. ja henk.koht. palv.	150	218	68	45,3

Yrityksiä rekisterissä yht. 1 032 kpl (P-K yht. 7 015 kpl).

Henkilöstömäärä nyt 3 915 henkilöä → henkilöstömäärä 5 v. kuluttua +6,8 %

Valtaosa yrityksistä työllistää alle neljä työntekijää ja yli viisikymmentä henkilöä työllistäviä yrityksiä on vain muutama. Keski-Karjalan yrityksistä suurin osa odottaa tulevaisuudessa toimintansa pysyvän ennallaan (taulukko 5).

Taulukko 5. Keski-Karjalan yritysten tulevaisuusodotukset: toiminnan kasvu. Yritysharava 2006.

	Ennallaan (%)	Kasvaa (%)	Supistuu (%)	YRITYKSET kpl
Kesälahti	51,5	33,3	15,2	99
Kitee	62,4	30,9	6,7	375
Rääkkylä	76,1	16,5	7,3	109
Tohmajärvi	72,8	20,9	6,3	191
Keski-Karjala	64,0	25,0	8,0	eos 3,0 %

2.5 Väestön koulutustaso Keski-Karjalan seutukunnassa

Pohjois-Karjalassa väestön ikä- ja elinkeinorakenteesta johtuen maakunnan aikuisväestön koulutustaso on matalampi kuin maassa keskimäärin (tutkinnon suorittaneiden osuus 15 vuotta täyttäneistä oli 60,6 % vuonna 2004, kun koko maassa vastaava luku oli 62,7 %). Korkea-asteen tutkinnon suorittaneiden osuus Pohjois-Karjalassa oli 19,5 prosenttia (koko maa 25,0 %).

Keski-Karjalalle tyypillistä on koko maan ja Joensuun ydin seudun lukuja alhaisempi koulutustaso. Työttömän työvoiman koulutustaso oli alhaisempi koko maakunnassa suhteessa työllisten koulutustasoon. Koulutusasteet ja perusasteen jälkeisen tutkinnon suorittaneiden osuudet on nähtävissä seuraavassa taulukossa.

Taulukko 6. Keski-Karjalan kuntien koulutusasteet 2006.

Tutkinnon suorittaneet koulutusasteen mukaan 2006 ¹										
	Tutkinnon suorittaneet		Keskiasteen tutkinto		Korkea-asteen tutkinto		Alin korkea-aste	Alempi korkea-kouluaste	Ylempi korkea-kouluaste	Tutkija-koulutus
		% 15 v. täyttän.		% 15 v. täyttän.		% 15 v. täyttän.				
Koko maa ²	2 805 939	64,1	1 675 369	38,3	1 130 570	25,8				
Pohjois-Karjala	88 246	62,5	59 601	42,2	28 645	20,3	13 452	8 350	6 043	800
Kesälahti	1 190	52,8	890	39,5	300	13,3	169	80	49	2
Kitee	4 895	59,2	3 586	43,4	1 309	15,8	705	369	219	16
Rääkkylä	1 284	53,6	1 003	41,8	281	11,7	158	80	37	6
Tohmajärvi	2 508	55,2	1 916	42,2	592	13,0	331	156	99	6

Tulomuuttokyselyn mukaan tutkinnon suorittaneita oli Keski-Karjalasta poismuuttaneiden nuorten joukossa 94 prosenttia, kun Keski-Karjalassa asuvilla tutkinto oli 55 prosentilla (naisten ja miesten osalta erot samansuuntaiset). Korkea-asteen tutkintoja oli poismuuttaneiden ryhmässä melkein nelinkertainen määrä verrattuna keskikarjalaisiin lukuihin: miehillä 46 prosentilla (Keski-Karjala 11 %), naisilla 57 prosentilla (Keski-Karjala 16 %) ja yhteensä 53 prosentilla (Keski-Karjala 14 %) poismuuttaneista oli korkea-asteen tutkinto.

2.6 Keski-Karjalan seudun kehittämissisio

Keski-Karjalan elinkeinostrategian visio: Seudun yrityksen kasvavat ja niiden määrä lisääntyy ”yli rajojen” ulottuvan yhteistyön ja osaamisen erikoistumisen avulla.

Kesälahden kunnan tavoite: Kesälahti tekee lujasti työtä hankkiakseen kuntaan uusia asukkaita, lisätäkseen työpaikkoja ja lisätäkseen kunnan tunnettavuutta. Kunnan imagon rakennustyössä tärkeä elementti on visuaalinen tunnus ja siihen liittyvä sanallinen tunnus ”Kesälahden Aurinkokunta”.

Kiteen kaupungin visio 2012: Houkutteleva ja elämänmakuinen Kitee (Kittee).

Rääkkylän kunnan tavoitteet: Rääkkylän kunnan tavoitteena on järjestää hyvät palvelut kuntalaisille, pitää asuinympäristö siistinä ja tehdä kunnasta kansainvälisesti kiinnostava. Menestymisen kulmakivet rakentuvat kuntalaisten, yritysten ja yhteisöjen aktiivisuuteen tuotteiden, palvelujen ja kulttuurin ylläpitämisessä ja kehittämisessä.

¹ Lähde: Tilastokeskus. Pohjois-Karjalan maakuntaliitto.

² Lähde: Tilastokeskus. Pohjois-Savon liitto.

Tohmajärven esitteen slogan: Rajattomien mahdollisuuksien Tohmajärvi.

Maakuntasuunnitelman visiossa 2025 muun muassa seuraavaa:

- kansainvälisyysvaihtoehto, jossa Joensuun rinnalla kehittyy Keski-Karjala rajanylityspaikan ja Venäjän läheisyyden vuoksi
- maa- ja metsätalouden tilakoot ovat kasvaneet, ja maaseudulla on monipuolista yritystoimintaa (mm. terveystuotteet ja riistatuotteet, energiakasvit)
- Keski-Karjala on noussut hoivapalvelujen tuottajien kärkikaartiin maassamme
- kasvavasta teknologiateollisuudesta on tullut toimialoista suurin ja merkittävin
- ympäristöteknologiaan ja -rakentamiseen liittyvät tuotteet myös vientiin
- energia- ja kierrätyspuiston merkitys seutukunnalle on suuri
- elinvoimaisen ja kannattavan puutuoteteollisuuden tuotteet ovat erikoistuneita
- Keski-Karjalan yritysten Venäjän vienti ja tuonti ovat kasvaneet voimakkaasti.

2.7 Osaamisen visio

Seutu- ja kuntayhteistyössä tavoitteena on koulutustarjonnan turvaaminen seutukunnalla. Seudullinen koulutusstrategia vahvistaa osaamista eri koulutusorganisaatioiden välistä yhteistyötä ja ennakoii koulutuksen järjestämistä tulevaisuuden näkökulmasta.

Keski-Karjalan elinkeinostrategiassa koulutuksen kehittämisen huomioita ovat mm. seuraavat: työvoimatarpeet ja olemassa oleva osaaminen tunnetaan, työvoimahallinnon erilaisten tukimuotojen tehokkaampi yhdistely ja käyttö yrityksissä sekä kansainvälisyyden lisääminen kotimaisen työvoiman koulutuksessa. Lisäksi työvoimatarpeen täyttämiseksi tarvitaan ammatillisen koulutuksen ja oppisopimuskoulutuksen yhdistämishanke sekä opettajien koulutusta työelämän tarpeisiin, harjoittelijoiden työpaikkaohjauksen lisäämistä ja opinnäytetöiden aktiivista markkinointia seudun yrityksiin. Maakuntakorkeakoulutuksen mahdollisuudet hyödynnetään ja kansainvälistymiskoulutusta toteutetaan (koulutusta, harjoittelijat, työpaikkaohjaus).

Yksittäisenä alana esiin tuodaan puutuoteala, jonka akuuttia tilannetta pyritään auttamaan (mm. henkilöstökoulutukset uusien yritysten tarpeisiin, oppisopimuskoulutuksen hyödyntäminen – työpaikkaohjausta, työvoimahallinnon muuntokoulutus). Seutukunnalla keskeistä on työpaikkojen luominen esimerkiksi hyvinvointiyrittäjyyden koulutusta ja kehittämisosaamista lisäämällä.

Soveltavan tutkimuksen ja tuotekehityksen lisäyksen osalta: 1. opinnäytetöiden aktiivinen markkinointi yrittäjille ja yhteyksien lisääminen yrityksistä yliopistoihin, ammattikorkeakouluihin ja toisen asteen oppilaitoksiin, 2. yritysneuvojien osaamisen lisääminen tuotekehitysprosesseissa ja 3. yrittäjien kohtaamistilaisuudet / markkinointiosaamista / tuotekehitysyhteistyö.

Kiteen elinkeino-ohjelmassa osaamisen tavoitteet on huomioitu: Kitee huolehtii osaavan työvoiman saatavuudesta ja osaamisen uudistamisesta yhteistyössä oppilaitosten, elinkeinoelämän ja muiden yhteistyötahojen kanssa. Toimenpiteinä ovat muun muassa:

- Kehitetään työvoiman rekrytointiin, tulomuuttopalveluihin ja työperäiseen maahanmuuttoon liittyviä palveluita ja markkinointia

- Toteutetaan Kiteen työvoimapolitiittisen neuvottelukunnan toimenpidesuunnitelma
- Laaditaan Keski-Karjalan koulutusstrategia
- Tiedostetaan Venäjän markkinatalouden vaikutukset.

Keski-Karjalan osaamisalat on ryhmitelty Keski-Karjalan elinkeinostrategiassa työpaikkojen määrän mukaan seuraavasti:

- | | |
|--|--------------------------------|
| - teknologia-alat (1 800 tp.) | seudun osaaminen laaja-alaista |
| - hyvinvointialat (1 400 tp.) | |
| - luonnonvara-alat (1 300 tp.) | |
| - logistiikka (500 tp.) – kasvupotentiaali suurta | |
| - elämysalat (300 tp.) – kasvupotentiaali suurta | |
| - hyvinvointiteknologiat – kasvupotentiaali suurta | seudun osaamien kapea-alaista |



2.8 Väestö-, työllisyys- ja työpaikkatavoite

Työvoiman tarve eri aloilla vaihtelee ja ennusteiden mukaan kehittyä eri tavalla. Maakunnan johtavista klusterialoista erityisesti muovi- ja metallialalla työllisten määrän kasvun uskotaan edelleen jatkuvan. Metsäteollisuusklusterin tilanne näyttää pysyvän ennallaan ja matkailu- ja ravitsemusala on kasvava ala työpaikkakehityksessä. Hiipuvia aloja Pohjois-Karjalassa näyttävät olevan maatalous ja julkishallinto. Lisäksi kauppa, rahoitus-, vakuutus-, kiinteistö- ja liike-elämänpalvelut sekä koulutus ovat jääneet jälkeen valtakunnan kehityksestä. Koulutusalan kasvua heikentää ikäluokkien pieneneminen, mutta toisaalta aikuiskoulutuksen merkitys tulee jatkossa kasvamaan: ammattitaidon ylläpitäminen muuttuvassa maailmassa korostuu, mikä lisää aikuiskoulutuksen merkitystä ja kysyntää. Sosiaali- ja terveydenhoitoalan työntekijöiden tarve kasvaa lähitulevaisuudessa voimakkaasti, kun maamme ikärakenne vanhenee. Tulevaisuudessa eläköityminen vaikuttaa suuresti eri alojen työllisyyteen ja osaamistarpeeseen.

Keski-Karjalan väestötavoitteen mukaan väestöstä 10 prosenttia on venäläistä syntyperää olevia vuonna 2025. Monikulttuurisuus nousee myös tämän kehityksen vuoksi alueen voimavaraksi. Keski-Karjalan tavoitteet vuoteen 2025 on esitetty seuraavassa taulukossa.

Taulukko 7. Keski-Karjalan väestö-, työllisyys- ja työpaikkatavoitteet vuoteen 2025. Pohjois-Karjalan maakuntaliitto 2005.

	2006 - 2010	2011 - 2015	2016 - 2020	2021 - 2025
Väestö	19 683	18 865	18 290	18 037
Työvoima	8 193	7 530	7 020	6 734
Työpaikat	7 173	6 807	6 577	6 484
Työttömät	871	598	343	175
Työttömyysaste	10,6	7,9	4,9	2,6

2.9 Seudulliset elinkeinopoliittiset valinnat ja yhteistyö

Keski-Karjalan kunnat ovat mukana seutukunnallisessa kehittämisessä. Keski-Karjalan seudullista yhteistyötä koordinoi alueen kehittämissyhtiö KETI Oy. Sen toiminta-ajatuksena on verkostoitumisen ja yhteistyön avulla vahvistaa ja monipuolistaa seudun elinkeinorakennetta, kehittää yritysten kilpailukykyä ja alueen vetovoimaisuutta sekä parantaa elinkeinoelämän toimintaedellytyksiä kansainvälistyvässä ympäristössä. Toiminnan painopisteet ovat puuteollisuus, metalli- ja muoviteollisuus, idänkauppa, bio- ja ympäristöteknologia, matkailu ja hyvinvointipalvelut sekä uudet maaseutuelinkeinot.

Keski-Karjalan elinkeinostrategiassa seudun rakenteellisina rajoitteina mainitaan muun muassa Venäjän kehityksestä riippuvaisuus, sijainti, väestöpohja, profiloitumisen puute, yritysten jatkaja kysymykset, yritysten riskinotto- ja kasvuhalu, paljon pk-yrityksiä, yrittäjäkulttuurin ohuus, yhteistyön ja innovatiivisuuden puute. Tulevan elinkeinoelämän kannalta elinkeinostrategiassa tuodaan esille seuraavaa:

- Seudulla toimitaan yhteistyössä ”yli rajojen” ja seudun osaaminen on erikoistunutta
- Yritysten markkinointi on hyvällä kansallisella tasolla
- Venäjän läheisyys hyödynnetään: seudulla on Venäjän kaupan ja logistiikan osaamista
- Seudulla on uutta ja kasvavaa yrittäjyyttä (erityisesti erikoistuneet teknologia-alat sekä hyvinvointi- ja elämysaloilla)
- Seudun teknologia-ala on verkostoitunutta ja sillä on omia tuotteita. Lisäksi alihankinnassa siirrytään osatoimituksista osakokonaisuuksiin.

Kiteen elinkeino-ohjelman linjaukset ovat elinvoimaisuus ja vetovoimaisuus, hyvä elinkeinoilmasto ja myönteinen yrittäjäympäristö sekä osaavat yrittäjät ja työvoima. Keski-Karjalan seutua kehitetään yhtenäisenä työssäkäynti- ja talousalueena, jolloin huomioidaan Venäjän läheisyyden hyödyntäminen (kehitetään Venäjä kaupan ja logistiikan osaamista) ja seudun teknologia-alan verkostoituminen.

3 KOULUTUS- JA KEHITTÄMISTOIMINTA

Pohjois-Karjalan maakuntaohjelman mukaan maakuntaa tulee kehittää kumppanuushengessä alueellista tasa-arvoa ja alueellista kilpailukykyä vahvistaen, ennakoiden tulevaisuutta ja varautuen sen tuomiin haasteisiin. Maakunnan aluekehityksen kannalta keskeinen kysymys on työvoima, sen saatavuus, riittävyys, osaaminen ja toisaalta työllistyvyys. Osaamis- ja koulutusjärjestelmä ovat kehittämisessä avainasemassa.

Aikuiskoulutuksen lisääntyessä työssäkäynnin ja opiskelun vuorottelu lisääntyy tulevaisuudessa, koska yrityksissä on näkyvässä selkeä tarve lisäkoulutusta henkilöstöä myös tutkintotavoitteisesti. Tutkintojen suorittamiseen onkin löydettävä uusia malleja, jotka motivoivat työssäkäyviä tutkintojen suorittamiseen. Työvoimapolitiittinen koulutus on keskeisellä sijalla työvoiman tarpeen ennakoinnissa ja työttömyyden ennakoinnissa ehkäisyssä. Osaamisen pullonkaulojen tunnistamiseksi on luotava koulutusta, joka vastaa todellista kysyntää työmarkkinoilla. Käytännössä tämä tarkoittaa lisää muuntokoulutusta, koska nopeasti muuttuvassa toimintaympäristössä ennakointi on yhä vaikeampaa.

Keski-Karjalan seutukunnalla on kattava peruskouluverkosto ja lukiot sekä laaja ammatillinen koulutusverkosto. Korkeakoulutusta Keski-Karjalassa tarjoaa Pohjois-Karjalan ammattikorkeakoulu (maaseutuelinkeinojen koulutusohjelma ja ympäristötekniikan koulutusohjelma). Perusasteen jälkeistä koulutusta tarjoaa Kiteen ja Tohmajärven lukiot. Lisäksi toisen asteen koulutustoimijoita ovat Pohjois-Karjalan Koulutuskuntayhtymän ammattiopisto ja aikuisopisto. Muun toisen asteen koulutuksen ja korkea-asteen koulutuksen suhteen seutu on muun muassa Joensuun tarjonnan varassa. Kiteen evankelinen kansanopisto sekä Keski-Karjalan, Tohmajärven ja Puruveden kansalaisopistot tarjoavat vapaan sivistystyön opintoja. Seutukunnassa toimii myös Keski-Karjalan musiikkiopisto.

3.1 Korkeakoulujen nykyinen toiminta ja koulutusyhteistyö alueella

Korkeakoulutuksen alueellinen tarjonta turvataan aikuiskoulutuksen avulla ja osa korkeakoulujen yhteiskunnallisesta vuorovaikutuksesta tapahtuu aikuiskoulutuksen kautta. Aikuiskoulutus lisää koulutuksen alueellista saatavuutta ja edellyttää sen toteutumiseksi eri toimijoiden yhteistyötä.

Pohjois-Karjalassa toimii kolme korkeakoulutusta tarjoavaa organisaatiota, jotka ovat Joensuun yliopisto, Pohjois-Karjalan ammattikorkeakoulu ja Humanistinen ammattikorkeakoulu. Lisäksi Pohjois-Karjalan Kesäyliopisto tuo alueelle muiden yliopistojen kuin Joensuun yliopiston tarjoamia avoimia arvosanaopintoja. Pohjois-Karjalan aikuiskoulutuksen alueellinen toimenpideohjelman mukaan aikuiskoulutuksen merkitystä kehitetään maakunnan työelämän kehittäjänä. Yhteistyön ja työnjaon avulla mahdollistetaan parempien palveluiden kehittäminen.

Korkeakoulutustarjonnan merkitys kunnalle näkyy lähinnä yleisen hyvinvoinnin kasvuna. Koulutus tarjoaa virikkeitä ja mahdollisuuksia asukkaille sekä lisää usein alueen kulttuuritarjontaa. Alueen ja kunnan imagon kohottamisessa korkeakoulutusmahdollisuuksien merkitys on suuri. Koulutusmahdollisuudet parantavat asukkaiden pysymistä paikkakunnalla: kun alueella on ihmisiä, tarvitaan palveluja ja edelleen palveluntuottajia ja mahdollisesti myös uusia yrittäjiä palveluja tarjoamaan. Aikuiskoulutuksen kautta korkeasti koulutettujen yrittäjyysaktiivisuutta voidaan lisätä.

Seudulla toimii Pohjois-Karjalan ammattikorkeakoulun maaseutuelinkeinojen koulutusohjelma ja ympäristötekniikan koulutusohjelma. Korkeakoulutuksen rakenteellinen kehittäminen edellyttää aiempaa suurempia koulutusyksiköitä. Pohjois-Karjalan ammattikorkeakoulun nuorisoasteen koulutuksen osalta ei vielä tiedetä tämän vaikutuksia Keski-Karjalassa. Muilta osin alueen korkeakoulutuksen tarpeeseen vastaa tällä hetkellä Joensuun yliopiston avoimen yliopiston tarjonta muun muassa monimuoto- ja verkko-opintoina. Myös avoimen ammattikorkeakoulun ja Pohjois-Karjalan Kesäyliopiston tarjonta palvelee aluetta. Täydennyskoulutuksen ja henkilöstökoulutusten osalta korkeakoulutoimijat toteuttavat muun muassa erikoistumisopintoja ja lyhytkursseja.

3.2 Tulevaisuuden osaamis- ja koulutustarpeet: mitä alueella tarvitaan?

Pohjois-Karjalan maakuntakorkeakoulu -hankkeen seutukuntatapaamisten perusteella voidaan todeta, että koulutus- ja osaamistarpeisiin liittyen on monia yhteisiä piirteitä.

Koulutustarpeista esille nousi sosiaali- ja terveystalouden työvoiman tarve erityisesti vanhusten huollossa väestön ikääntymisen johdosta. Myös Yritysharava-hankkeen tekemien kyselyiden mukaan koulutustarpeita on paljon terveydenhuolto- ja sosiaalipalvelun alalla. Kunta on lakisääteisesti velvollinen järjestämään sosiaali- ja terveystalouden täydennyskoulutuksen.

Opettajien (perusopetus ja lukio) täydennyskoulutus on toinen suuri yhteinen koulutustarvekokonaisuus ja sen järjestämiseksi suunnitellaan kunnille lakisääteistä velvollisuutta. Myös ammatillisten opettajien täydennyskoulutusta tulisi pystyä tehostamaan erityisesti opettajien työelämävalmiuksien osalta. Kasvavaan osaamistarpeeseen voidaan reagoida tarjoamalla räätälöityä koulutusta ajankohtaiseen tarpeeseen. Erityisenä tarpeena maakunnassa on sosiaalitalouden koulutusmahdollisuudet, toteutusmuotona pätevyyskoulutus.

Useissa kotimaisissa pieniin yrityksiin kohdistuneissa tutkimuksissakin, esiin on noussut yrityksiin kohdistuvat monenlaiset osaamisen ja kilpailukykyyn kehittämistarpeet. Tarpeet ovat hyvin käytännönläheisiä ja tilannesidonnaisia, eikä pienillä yrityksillä ole valmiuksia tarpeiden tunnistamiseen. Kouluttajatahojenkin arvioissa korostuu se, että yrittäjillä ei aina ole selkeää kokonaiskuvaa kehittämistarpeista. Ammattialakohtaisen osaamisen kehittämisen rinnalla muun muassa sähköinen liiketoiminta korostuu tulevaisuudessa.

Taitopohjaisten ammattien tulevia osaamistarpeita ovat sosiaalinen osaaminen, viestintäosaaminen, resurssien hallinta, tietoyhteiskuntavalmiuksien merkitys, kielitaito sekä esimies- ja johtamisosaaminen. Toimialapohjaisten ammattien osaamistarpeita puolestaan ovat viestintäosaamisen lisäksi tietoteknologia ja tietoyhteiskuntavalmiuksiin liittyvät osaamisvaatimukset, laatu-, turvallisuus- ja ympäristöosaaminen ja liiketaloudellinen osaaminen. Toimialapohjaisissa ammateissa on taitopohjaisia ammatteja vähemmän yhteisiä avainosaamisalueita ja osaamistarpeet ovat sidoksissa ammatissa vaadittavaan osaamiseen.

Pohjois-Karjalan maakuntakorkeakoulu -hankkeen teettämien yrityshaastattelujen mukaan pohjoiskarjalaisten pk-yritysten koulutus- ja osaamistarpeissa keskeistä on se, että koulutuksen tulee vastata yksilön tarpeisiin. Kentällä tarvitaan perustaitojen koulutusta talouden-, johtamisen- ja tietotekniikan kokonaisuuksissa. Useissa pienissä yrityksissä hiljaisen tiedon siirtyminen voitaisiin varmistaa kouluttamalla ammatillisia asiantuntijoita työntekijöistä, jotka tuntevat jo yrityksen tuotantjärjestelmän. Yrityshaastattelussa pohjoiskarjalaisten pk-yritysten koulutus- ja osaamistarpeina nousivat esille muun muassa seuraavat:

- prosessien suunnittelu ja sisäinen logistiikka
- strateginen näkemys, -ajattelu ja -toiminta
- johtaminen: missio, visio, strategia, toiminnan suunnittelu sekä liikkeenjohdon taidot ja delegointitaidot
- taloustaidot, budjetointi, talouden seuranta, taloushallinto
- tuotekehitys, brandin luominen ja markkinointi- ja myyntiosaaminen
- asiakaspalvelu
- mallinnus ja muotoilu, mekaniikka, tuotanto
- verotus ja lainsäädäntö.

Täydennyskoulutuksen merkitys kasvaa lähitulevaisuudessa ja suurimmat henkilöstön täydennyskoulutustarpeet liittyvät tällä hetkellä ihmissuhdetaitoihin ja sosiaaliseen osaamiseen, viestintätaitoihin, liiketaloudelliseen osaamiseen ja projektiosaamiseen, esimies- ja johtamisosaamiseen, työtehtäväspesifiin osaamiseen, moniammatillisuuden kehittämiseen sekä muutoksen hallintaan.

Keski-Karjalassa Yritysharava-hankkeessa tehtyjen koulutustarvekyselyiden pohjalta eniten tarvetta on ammattialakohtaiseen koulutukseen (20,6 % - 34,0 % yrityksistä eli yhteensä 99 yritystä ilmoitti johonkin ammattialaan liittyvästä koulutustarpeesta). Seuraavaksi eniten koulutustarpeita oli yritysmääräisesti markkinointiin (53), sukupolvenvaihdokseen (44), tietotekniikkaan (71) ja taloushallintoon (30) liittyen. Myös johtaminen (16), esimiestoiminta (11), yrityssuunnittelu (9), kansainvälistyminen (3) ja työyhteisön toiminta (1) nousivat koulutustarpeina esiin.

Sinällään koulutustarpeista esiin ei tullut yksittäisiä toimialoja, opintokokonaisuuksia tai niiden osia. Koulutustarpeita ei siten useinkaan yksilöity tai yritys totesi hoitavansa koulutuksen itse. Useimmat alat, joilla koulutusta tarvittaisiin näyttävät olevan suorittavan tason tehtäviä. Muun muassa seuraavia koulutustarvemainintoja tuli esille: automaatio, vaatteiden valmistus, prosessityö, rakennusala, kirjanpito, puutarha-ala ja sosiaali- ja terveystieteiden alat. Yritysharavan kyselyn mukaan suhteellisesti eniten koulutustarpeita on terveydenhuolto- ja sosiaalipalvelujen lisäksi majoitus- ja ravitsemistoiminnassa (59 % kyllä).

Pohjois-Karjalan maakuntakorkeakoulu -hankkeen teettämässä yritysshaastatteluissa esille tuli lisäksi koulutukselliset tarpeet kansainvälisyyden ja kielitaidon kohottamiseksi ja kulttuurien ymmärtämiseksi. Kyselyn mukaan yrityksiltä puuttuu osaamista ja kykyä ottaa vastaan eri kulttuureista tulevia ulkomaalaisia ja valita niistä osaavaa henkilökuntaa. Maahanmuuttajien rekrytointi ja työperäinen maahanmuutto on osaltaan ratkaisu vallitsevaan työvoimapulaan. Ulkomaisen työvoiman työllistämiseen liittyy koulutustarpeita niin työllistettävään ja hänen perheensä kohdistuen kuin myös työllistävään yhteisöön ja työnantajaan kohdistuen.

Savonia-ammattikorkeakoulu on kartoittanut Innostuva ja oppiva Itä-Suomi -hankkeessa Keski-Karjalan yritysten koulutustarpeita. Hankkeen loppuraportti valmistuu vuoden 2007 lopulla, jonka jälkeen siitä saatavilla tiedoilla päivitetään Keski-Karjalan seudullista koulutuksen, osaamisen ja kehittämisen toimenpideohjelmaa.

4 POHJOIS-KARJALAN MAAKUNTAKORKEAKOULUN TOIMENPIDEOHJELMA KESKI-KARJALASSA

4.1 Aikuiskoulutuksen neuvonta-, ohjaus- ja tukipalvelut

Keski-Karjalassa keskeiseksi asiaksi nousee neuvonta-, ohjaus- ja tukipalveluiden järjestäminen alueen asukkaiden, elinkeinoelämän ja julkisen sektorin osaamisen kehittämisen tueksi. Palvelukokonaisuus pyritään aloittamaan yhteistyössä Keski-Karjalan työvoimatoimiston tietopalvelun kanssa syksyllä 2008. Neuvonta- ja ohjauspalveluja kehitetään yhteistyössä Aikuiskoulutuksen Voiman Joensuun palvelupisteen kanssa.

Maakuntakorkeakouluhankkeen neuvonta- ja ohjauspalvelut voidaan yhdistää tietopalveluun säännöllisenä lisätoimintona asiakaspalvelun ohjauksellisuuden lisäämiseksi. Jalkautuminen suuntautuu yksilölliseen ohjaukseen ja palvelua tarjotaan niin yksilöille kuin elinkeinoelämän toimijoillekin.

Selkeät neuvonta-, ohjaus- ja tukipalvelut olisivat aikuiskoulutautumista hyvin selkeyttäviä ja ohjaavia keinoja. Opintojen ohjaaminen on erityisen tärkeää aikuisopiskelijoiden kohdalla, missä on otettava huomioon myös aiemman koulutuksen ja työuran vastaavuudet ja sisällöt opetussuunnitelmien osalta. Neuvonta-, ohjaus- ja tukipalveluiden kehittäminen tukee osaltaan koulutuksen näkyvyyden lisäämistä. Aktiivinen korkeakoulutusmahdollisuuksien ja -tarjonnan esiin tuominen sisältyy palvelukokonaisuuteen.

Toteutettavan palvelun kautta huomioidaan seudullisten koulutustarpeiden selvittämiseen liittyvät asiakokonaisuudet: koulutus- ja osaamistarpeita saataneen parhaiten esille toimija-kohtaisten neuvotteluiden ja henkilökohtaisten keskustelujen kautta yhteistyössä esimerkiksi kehittämissyhtiön edustajan kanssa. Tarpeet voitaisiin nostaa esille osana toimijan (yritys tai yhteisö) kokonaiskehittämistä ja kehittämissuunnitelmia.

4.2 Aikuiskoulutuspalvelut

Kaikissa seutukunnissa korostuivat koulutuksen järjestämisen osalta varsin samanlaiset asiat. Koulutuksen tulisi tapahtua ensinnäkin mahdollisimman lähellä koulutettavia, koska koulutukseen ei lähdetä mielellään pitkän välimatkan päähän. Toiseksi koulutuksen järjestämisessä tarvitaan erilaisia ja monimuotoisia opetus- ja opiskelumenetelmiä. Nämä ovat käytännön sanelemia välttämättömyyksiä pitkien välimatkojen vuoksi. Pelkän verkko-opetuksen ei kuitenkaan katsota olevan riittävää. Opintojen monimuotoistaminen, etäopiskelun tukeminen ja tieto- ja viestintäteknikan hyödyntäminen koulutuksen toteuttamisessa ovat keskeisellä sijalla joustavien opintosuoritustapojen toteuttamisessa.

Seudullisissa keskusteluissa korostui voimakkaasti täydennyskoulutuksen tarpeet. Ajantasaisen ja tarvelähtöisen henkilöstökoulutuksen toteutumiseksi on jatkuva vuorovaikutus ja kanssakäyminen koulutusorganisaatioiden ja seudullisten toimijoiden (yritykset ja julkinen sektori) välillä tärkeää. Koulutuksella pystyttäisiin vastaamaan tarpeeseen, koska koulutusta tarvitaan koko ajan asiakkaiden tarpeeseen ”ennakoivasti”.

Keski-Karjalan aikuiskoulutuspalveluiden toimenpiteiden runko ja aikataulu:

1. **Erikoispuuseppä-koulutus (amk-tutk.) ”kehittämishankkeena”** → 2010
2. **Tutkintoon johtava koulutus:**
(muuntokoulutuksena uusia oppimismenetelmiä hyödyntämällä)
 - Sairaanhoidajakoulutus (amk) maakunnallisena → 2009
 - Sosionomikoulutus (amk) maakunnallisena → 2009
 - Tradenomikoulutus (amk) maakunnallisena → 2009
 - Restonomikoulutus (amk) maakunnallisena → 2009
 - Tuotantotalouden insinöörikoulutus (amk) maakunnallisena → 2010

3. Avoimen ammattikorkeakoulun tarjonta:

- Terveysala → syksy 2008
- Sosiaaliaala → syksy 2008
- Työnjohtokoulutus → kevät 2008
- Markkinointi → kevät 2008
- International Business (kansainvälistyminen)

4. Oppisopimustyyppisen koulutuksen suunnitelmat (utk. johtava) → 2009 (osaamispohjaiset opetussuunnitelmat, pilottihanke suunnitteilla)

- Sairaanhoidaja, amk
- Sosionomi, amk
- Insinööri, amk
- Tietojen käsittelyn alempi tutkinto (Joensuun yliopisto)
- Insinööristä diplomi-insinööriksi (Lappeenrannan tekn. yliopisto)

Käytettävissä olevia aikuiskoulutuksen muotoja ovat avoimen yliopiston ja avoimen ammattikorkeakoulun opintokokonaisuudet. Lisäksi korkeakoulutoimijat tarjoavat monimuotoisesti ja joustavasti erikoistumisopintoja ja tilaus- sekä henkilöstökoulutusta.

Avoimen ammattikorkeakouluopintojen kehittäminen väyläksi tutkintoon johtavaan koulutukseen tuo seutukunnille korkeakoulujen aikuiskoulutuspalveluita aikaisempaa laajemmin. Suunnitelmiin liittyy kiinteästi myös aiemmin opitun tunnistamisen ja tunnustamisen tuominen osaksi korkeakoulujen aikuiskoulutusta.

Opettajien täydennyskoulutustarpeita selvitetään läänitasolla ja mahdollisena toteutuskeinona on hankkeen kautta aloitettava tarpeisiin vastaavan koulutuksen toteuttaminen. Pohjois-Karjalan ammattikorkeakoulun avoimen ammattikorkeakoulun Pohjois-Karjalan maakuntakorkeakoulu -hankkeen kanssa toteuttamaa Outokummun työnjohtokoulutusta voidaan toteuttaa myös Keski-Karjalan alueella.

Elinkeinoelämän ja julkishallinnon talouskeskeisten koulutustarpeiden rinnalla on merkityksellistä huomioida myös ihmisten itsensä kehittäminen ja korkeakoulujen sivistyksellinen tehtävä. Huomion arvoista on se, että jatko- ja lisäkouluttautumisella on taipumuksena kasautua jo korkeasti kouluttautuneille henkilöille. Naiset näyttävät olevan useimmiten aikuisopiskelijoissa, jolloin haasteeksi nousee aktivoida miehet kouluttamaan itseään. Myös vähemmän koulutettujen löytäminen ja aktivoiminen on haasteena.

4.3 Kehittämistoiminta

Keski-Karjalan seudullisessa koulutuksen, osaamisen ja kehittämisen toimenpideohjelmassa ei tässä vaiheessa esitetä strategisia suuntaviivoja ja toimenpiteitä kehittämistoimien osalta. Strategisessa jatkotyössä edetään kehittämistoimintaan.

Neuvonta-, ohjaus- ja tukipalvelut tukevat osaltaan kehittämistoimintaa. Koulutus-, osaamis- ja kehittämistarpeet voidaan nostaa esille osana toimijan (yritys tai yhteisö) kokonaiskehittämistä ja kehittämissuunnitelmia.



5 MAAKUNTAKORKEAKOULUN SEUDULLINEN OHJAUSRYHMÄ

Toimenpideohjelman toteuttaminen tapahtuu koulutusorganisaatioiden ja seudullisten toimijoiden yhteistyönä. Ohjausryhmä päivittää toimenpideohjelmaa kokoontuessaan. Toimenpideohjelman valmistuttua siitä tiedotetaan paikallisesti ja seudullisesti.

Pohjois-Karjalan maakuntakorkeakoulun Keski-Karjalan seudullisen ohjausryhmän toiminta jatkuu ja se kokoontuu vähintään kaksi kertaa vuodessa. Ohjausryhmä on nimennyt maakuntakorkeakoulun Keski-Karjalan seudun yhteyshenkilöksi Kyösti Värriin.

Pohjois-Karjalan maakuntakorkeakoulun toiminnan organisointuminen niin seutukunnallisesti kuin maakunnallisesti selvitetään jatkossa. Maakuntakorkeakoulun toiminnan jatkosuunnitelmat tehdään vuoden 2008 aikana.

Keski-Karjalan koulutuksen, osaamisen ja kehittämisen toimenpideohjelman valmistelussa mukana olleet tahot:

Aikuiskoulutuksen Voima -hanke (AiVo)
Itä-Suomen lääninhallitus / Savonia-AMK
Joensuun yliopisto
Kesälahden kunta
Kiteen kaupungin sivistystoimi / Kiteen lukio ja Keski-Karjalan kansalaisopisto
Kiteen kaupunki
Kiteen evankelinen kansanopisto
Keski-Karjalan Jetina ry
Keski-Karjalan musiikkiopisto / Taiteen perusopetus
Keski-Karjalan työvoimatoimisto
Kesälahden yrittäjät ry
Keski-Karjalan Kehittämisyhtiö KETI Oy
MTK - Pohjois-Karjala ry
Pohjois-Karjalan Aikuisopisto
Pohjois-Karjalan ammattikorkeakoulu
Pohjois-Karjalan Ammattiopisto Kitee
Pohjois-Karjalan Kauppakamari
Pohjois-Karjalan Kesäyliopisto
Pohjois-Karjalan maakuntakorkeakoulu -hanke
ProAgria Pohjois-Karjala
Rääkkylän kunta
Tohmajärven kunta
Virtaa firmaan -hanke / Ennakko 2010 -hanke
Yrittäjäjärjestöt Kitee

LÄHTEET:

- Alueellisen ennakkoinnin käytännön opas. 2002.
- Alueelliset talousnäkymät talvella 2007. TE-keskuksen näkemykset seutukuntien lähitulevaisuudesta.
- Eläköityminen ammattiryhmittäin. Keski-Karjala. 7.2003/12.2005. Ennako 2010 -hanke.
- Ennako 2010 -hankkeen keräämää materiaalia. Pohjois-Karjalan kivi- ja kaivannaisklusterin työvoimatarpeiden ennakoiti. 11.2004. VTT Rakennus- ja yhdyskuntatekniikka - yritys kysely 2004.
- Ennako 2010 -hankkeen materiaalit. 2007.
- Erikoistuva koulutusverkosto sekä koulutuksen kytkennät elinkeinoelämään ja seutukunnan elinvoimaisuuden edistäminen. Keski-Karjalan sivistystoimen strategiatyö.
- Halmeenmäki, Tuomo. Kunta-alan eläkepoistuma 2006 - 2020. Kuntien eläkevakuutuksen monisteita 1/2005.
- Josekin yritysrekisteri yhteistyössä TE-keskuksen ja Pohjois-Karjalan liiton kanssa. 2007.
- Kauppa- ja teollisuusministeriö. 2004.
- Keski-Karjalan aluekeskuksen kehittämisohjelma. Kuntayhteistyöstä seutukunta-kumppanuuteen. 1999.
- Keski-Karjalan elinkeinostrategia 2006 - 2010.
- Keski-Karjalan kehittämissyhtiön KETI Oy:n esite: Keski-Karjalan yritystoiminnan kehittäjä.
- Keski-Karjalan PARAS. Internet 5.10.2007.
- Keski-Karjalan sosiaali- ja terveystoimen yhdistämishanke. Internet 8.10.2007.
- Kesälahden kunnan Internet-sivut. 31.10.2007.
- Kunta- ja palvelurakennemuutos. Pohjois-Karjalan kuntatyöryhmän raportti 3.2.2006.
- Kiteen elinkeino-ohjelma. 2007.
- Kiteen kaupungin ja Rääkkylän kunnan kuntaliitosselvitys. Internet 3.10.2007.
- Kiteen kaupunki. Palvelustrategia 2008 - 2011.
- Korkeakoulujen aluestrategia Pohjois-Karjalassa 2006 - 2010.
- Korkeakoulujen rakenteellisen kehittämisen periaatteet. OPM:n monisteita 2006:2.
- Kunnat.net-sivuston aluetietopankki. 23.3.2007. Lähde: Tilastokeskus.
- Kunta- ja palvelurakennemuutos. Pohjois-Karjalan kuntatyöryhmän raportti 3.2.2006.
- Lautanen, T. & Saukkonen, P. Liike-elämän yksityiset asiantuntijapalvelut Pohjois-Karjalassa. SPATIA. 1/2005.
- Maakuntakorkeakouluhankkeen yrityshaastattelut 3.9. - 11.10.2006. Maailmankylä Oy.
- Mannermaa, Mika. Elävänä Pohjois-Karjalassa 2025. Pohjois-Karjalan maakuntaliitto. Julkaisu 89. 2005.
- Pohjois-Karjalan aikuiskoulutuksen alueellinen toimenpideohjelma. 2005.
- Pohjois-Karjalan maakunnan työvoiman ja koulutustarve. 2003. Pohjois-Karjalan maakuntaliitto.
- Pohjois-Karjalan maakuntakorkeakoulu -hankkeen seutukuntatapaamiset 2006 - 2007.
- Pohjois-Karjalan maakuntaohjelma POKAT 2010.
- Pohjois-Karjalan maakuntasuunnitelma 2025. Pohjois-Karjalan maakuntaliiton julkaisu 94. 2005.
- Pohjois-Karjalan matkailustrategia 2007 - 2013. Pohjois-Karjalan maakuntaliitto. 18.6.2007.
- Pohjois-Karjalan talouskatsaus 1/2007 - toukokuu.
- Pohjois-Karjalan talouskatsaus. 2/2007 - marraskuu.
- Pohjois-Karjalan TE-keskuksen työvoimaosaston tiedote. 28.9.2007.
- Pohjois-Karjalan työllisyysstrategia 2005 - 2010.
- Rääkkylän kunnan Internet-sivut. 31.10.2007.
- Sailas, R. Osaavan työvoiman saannin turvaaminen väestöään menettävillä alueilla. Selvitys. 2005.
- Tekes. 2006.
- Tilastokeskus. Itä-Suomen katsaus. 2006.
- Tohmajärven kunnan Internet-sivut. 31.10.2007.
- TT:n tulevaisuusluotain – osaamisintensiivinen Suomi 2012. Loppuraportti. 2003.
- Tulevaisuusluotain. Elinkeinoelämän keskusliitto.
- Työllinen työvoima 31.12.2004. P-K:n maakuntaliitto 20.12.2006. Lähde: Tilastokeskus.
- Vartiainen, M. Pohjois-Karjala ja korkeakoulutasoinen aikuiskoulutus. P-K:n maakuntakorkeakoulu -hanke. 2006.
- Väestöennuste 2007 iän ja sukupuolen mukaan kunnittain (PARAS-hankkeen vuodet ja ikäryhmät). 17.8.2007.
- Väestö koulutusasteen mukaan 2004. 31.8.2007. Lähde: Tilastokeskus.
- Väestömuutosten ennakkotietoja kunnittain vuodelta 2007 (tammi-syyskuu). P-K:n maakuntaliitto 18.10.2007.
- Yhteenvedo kyselystä 1976 - 1985 syntyneille Keski-Karjalasta poismuuttaneille nuorille. Kevät 2005.
- Yritysharava-hanke. Internet-aineisto. 10/2007.
- Yritysharava Pohjois-Karjalassa – Haastatteluiden tuloksia. Keski-Karjalan työvoimatoimisto.
- Ennako 2010 -hanke. 7/2006.

LIITE

**POHJOIS-KARJALAN MAAKUNTAKORKEAKOULU
TOIMINTAMALLI**

